

šanja učiteljskega gmotnega stanja doseglo že lepe uspehe in jih bode še, če ne bodo klerikalni poslanci v dež. zboru obstruirali! Po tem potu bo delovalo vodstvo naprednega učiteljstva tudi v bodoče in se ne bo prav nič strašilo vseh groženj in obrekovanj, katera sipljejo klerikalci na prvoboritelje naprednega učiteljstva in na napredno učiteljstvo sploh.

Zadnji čas se je dela za izboljšanje kranjskega ljudskega šolstva z železno roko poprijela tudi vlada sama. Ta hvalevredni korak naše vlade je vse napredno učiteljstvo pozdravilo z največjim veseljem. Ne pa tako klerikalci in najnovejši „napredni učitelji.“ A ne pomaga nič! Težnja po napredku in izboljšanju kranjskega ljudskega šolstva se je že tako zajedla v meso in kri vsemu naprednemu učiteljstvu, da je ne bo več mogoče iztrebiti. Ta težnja po napredku drvi kakor električni tok z največjo silo dalje in kdor ji ne bo sledil z vso vnemo in gorečnostjo, bo zaostal ter se naposled izgubil v kaki samoti, liki zaostali ptič, ki ni hotel slediti tistim, ki so ga vodili v boljše kraje. Le pogledimo v naš učilnice, kako živahno in veselo življenje je nastalo zadnji čas v njih! Le pogledimo, kako pridno se vrste hospitacija za hospitacijo v posameznih okrajih in kako marljivo delujejo tudi v tem smislu posamezna učiteljska društva in uradne okrajne učiteljske konference! Le pogledimo, s kakim navdušenjem se je učiteljstvo lotilo izboljšanja metode ter jelo popravljati in sestavljati podrobne učne načrte za posamezne predmete in kako pridno se sestavljajo in spisujejo nove metodične knjige! Vse se giblje, vse dela. To gibanje in to delo se pa ne vrši vsled kakega pritiska, ampak iz golega veselja in prepričanja, ker le z izboljšanjem ljudskega šolstva bo mogoče zatreti med našim narodom vpliv klerikalcev ter privedi s pomočjo šole naš narod do boljšega blagostanja. Prepričanje je torej tisti motor, ki goni vse napredno svobodomiselnost učiteljstva k delu za izboljšanje ljudskega šolstva. Napreden učitelj vsled tega tudi ni in ne more biti nasprotnik tistemu hudemu „dnevniku,“ natančnemu nadzorstvu in raznim najnovejšim naredbam, saj je očitno, da bo le tem potom zasijala učiteljstvu in našemu narodu boljša in srečnejša bodočnost.

Kakor pa v vsakem drugem stanju, tako se tudi med nami ne manjka takozvanih „malkontentov,“ ki bi radi dobro

živeli, malo delali in uživali slavo in čast. Nekateremu človeku je že prirojeno, da vedno le rad zabavlja, tudi če ve, da nima prav ter da s takim zabavljanjem čestokrat mnogo škoduje sebi in stanu. Žal, da je res tako! K takim „malkontentom“ moramo prištevati tudi tiste „napredne učitelje,“ ki iščejo zadnji čas zavetišča pri klerikalni stranki, ki trdi, da je šola prokletstvo za ljudstvo! Gotovo je, da se klerikalci tem zapeljanim tovarišem (do zdaj so trije) na tihem smeja v pest, v obraz se jim pa seveda dobrikajo in laskajo, ker to služi njihovemu namenu. Vemo pa dobro, da tega koraka omenjeni „napredni učitelji“ niso storili iz ljubezni do klerikalne stranke, ampak zgolj radi komoditete in, da so dali duška svoji strasti, maščevalnosti in zavisti! Korak teh „naprednih učiteljev“ obžalujemo tembolj, ker jih bodo klerikalci izkoriščali v svoje namene ter napisali še več člankov in dopisov s podpisom „naprednega učitelja,“ v istini bodo pa take članke in dopise sami kovali, „napreden učitelj“ jim bo le krinka pri lovu na zaslepljene tovariše.

Naše stališče.

Pri XIV. glavni skupščini „Zaveze“ dne 15. avgusta t. l. v Trstu govoril učitelj E. Gangl.

(Konec.)

Iz povedanega izbaja neovrgljiv dokaz, da sem trdil poprej popolnoma prav, ko sem dejal, da ni kmalu komu treba toliko ugleda, kakor ga je treba šoli in učiteljstvu, ako se hoče vzdržati v tako resnih časih boja in naporov.

Iz povedanega je dalje razvidno, da so resnične besede, ki jih je zapisal „Slovenski Narod“ letos dne 19. aprila, razpravljajoč o našem ljudskem šolstvu: „... Tudi pri nas so klerikalci zakleti sovražniki šolstva in učiteljstva. Učitelj, ki vestno izvršuje svoje dolžnosti in se zaveda svoje naloge, mora biti vsak brez izjeme pripravljen, da ga bodo klerikalci preganjali, kolikor jim bo mogoče, ker vidijo v vsakem vestnem in zavednem učitelju naravnega nasprotnika svojih prizadevanj. S preganjanjem učiteljstva in ščuvanjem zoper šolo hočejo klerikalci omejiti vpliv šolstva na ljudstvo, hočejo zavirati razširjanje omike.“

njen s hrmelinovim plaščem, držeč v roki dragocen zaročni prstan — nevesti morja. Žal, bila je le vizija.

Takoj v pričetku kanala leži na levi Dogana di Mare, glavni carinski urad z veliko kroglo na strehi in kipom vrteče se Fortune, nadalje S. Maria della Salute, prekrasna cerkev z ogromnima kupolama. V glavnem altarju je J. le Court-ova grupa „Marija odganja kugo“. To cerkev je namreč pustil staviti senat v spomin grozne kuge, ki je razsajala v Benetkah leta 1630. ter pomorila nad 46.000 ljudi. Stene in stropi so polni Tizianovih slik. Nadalje palača Corner della grande, stavba Sansovina z eno najlepših fasad jonskih in korintskih stebričkov, Accademia di Belle Arti, palača Rezzonico, palača Foscarelli, ki je služila Avstrijcem za kasarno, palača Mocenigo, v kateri je prebival l. 1592. Giordano Bruno, palača Grimani, neznatna palačica Enriko Dandolo, onega dože, ki je povzdignil Benetke na vrhunec slave in bogastva, a zase ni zahteval družega, kakor zavest, da je bil vreden sin svoje slavne domovine, palača Manin, last zadnjega beneškega dože. Takoj na to pride največji in najslavnejši most Benetk — Ponte di Rialto. Ta most je 48 m dolg in 22 m širok ter drže čezenj tri pota. Med temi poti so pro-

dajalnice, na vsaki strani jih je šest. Do leta 1854. je bil Rialto edini most čez „voliki kanal“, po katerem se je prišlo iz vzhodne polovice mesta v zahodno, pozneje pa so postavili še dva železna, ki sta brez vsakega okraska, pa tudi prodajalnic nimata. Nadalje je palača Fondaco dei Tedeschi, v XII. stoletju prenočišče nemških trgovcev, zdaj poštni urad. Koj na to je lopa za zelenjavo polna okusnega južnega sadja in ribji trg. Palača Ca d'oro, najličnejša gotška stavba, palača Fondaro dei Turchi, nekdanje prebivališče Turkov, danes mestni muzej, palača Vendramin-Calergi, kjer je umrl l. 1883 Rikard Wagner in končno krasna, iz kararskega marmorja v baročnem slogu zidana cerkev S. Maria degli Scalzi, preje last bosih karmelitov. Poleg tu naštetih je ob desni in levi še vse polno krasnih stavb nekdanjih benečanskih milijonarjev, kažoč tujcu fini okus njunih staviteljev, ki pa stojijo danes ali prazne ali so nastanjene v njih prodajalnice, kavarne, restavracije itd.

Pod mostom Rialto obstanejo gondoljiri. Ko odpojo pevci par narodnih pesmi, napotimo se polagoma domov. Krasna mesečna noč, srebrno lesketajoča voda, obrobljena s čarobnimi stavbami, okrog katerih veje poezija davno minu-

Ker imamo danes še mnogo važnega posla, zato se moram kar najbolj omejiti. Ker sem doslej povedal, da ima napredno učiteljstvo glede čuvanja svojega ugleda izven šole čisto in mirno vest, se moram resnici in popolnosti na ljubo dotekniti tudi zahteve, ki govori o izdatnosti učiteljevega delovanja kot odgojitelja in učitelja.

Sami vemo najbolje, da nam je takrat delovanje v šoli najlažje, kadar stopimo v učilnico brez morečih skrbi — veseli, lahki, hrepeneči po vzgajanju in poučevanju. A sami vemo tudi najbolj, kako nam je težak posel, kadar pritiskajo na nas skrbi z železnimi rokami. In vprašal bi sedaj: Kaj je pri nas večkrat: skrb ali brez skrbi? Naj odgovorim za vse skupaj: Skrb! In sicer težka, taka, ki se je ne moreš iznebiti, če potegneš z roko po čelu, saj je to skrb za obstanek, pri mnogih skrb za rodbino! Naj računamo še toliko, naj ščipljemo tuintam — premnogokrat ne pokrijejo tisti dohodki, ki jih prejemo kot učitelji, naših izdatkov. Če je človek samski, se morda prerije, ako se že kot mlad človek zapre v celico in se zadovolji z željami po boljših časih. Če imaš pa famulijo, potem se ne smeš zadovoljevati z golim vzdihovanjem, zakaj tvojim ljudem je treba kruha, a za kruh je treba denarja. In tega je premalo. Pa naj mislimo tako ali drugače, naj preudarjamo na vse strani, naj molčimo ali govorimo — resnica ostane resnica: Plače učiteljstva so beraške in nedostojne. Čul sem že, ko nam je očital ta ali oni: Vedno in vedno tarnate, kakor da bi ne imeli na svetu drugega posla! — Ali naj lažemo? Ali se naj ščepirimo in si zidamo hiše za svoje denarje? Zato pa bodi komu prav ali ne, — bodi tistim, ki bi lahko pomagali, v sramoto ali v očitanje — resnica ostane resnica: Plače učiteljstva so beraške in nedostojne!

A ker sem razpravljal o tem predmetu že obširneje l. 1899. pri „Zavezinem“ zborovanju v Gorici, naj zadostuje, da postavim merodajnim faktorjem pred oči ono krasno eksistencijo, ki jo slikovito razgrinja po potrpežljivem papirju § 55. že parkrat omenjenega zakona.

Točka prva govori: „Najmanjše prejemke, izpod katerih ne sme nobena šolska občina iti na nižje, je odmeriti tako, da učitelji in podučitelji niso primorani truditi se s postranskimi opravili, ampak da lahko vso

lih stoletij, nenavadni vtiski tega dne, dih polnočne ure — ure dubov in tužnomile melodije narodne pesmi učinkuje s tako silo na posameznika, da se udaja s posebno slastjo svojim občutkom ter potaplja svojo dušo v davno minule čase.

Kje so ponosni nobili, ki so se šopirili v teh sijajnih palačah? Kje je bliščeči „Bucintore“, kje so galere republike sv. Marka, ki so mogočno rezale valove Adrijanskega in Sredozemskega morja??!! Tiho drči gondola po „velikem kanalu“ in kar se danes drenja po Markovem trgu, Riva degli Schiavoni, Ponte di Rialto, nima drugega skupnega z nekdanjo republiko kakor to, da od nekdanje slave — beraško živi.

Bila je ura že precej čez polnoči, ko pridemo na Markov trg. Preje tako živahno življenje je docela utihnulo. Tudi mi se podamo k počitku. Duša, polna raznovrstnih vtiskov, se ni mogla tako hitro umiriti. Še enkrat sem preživel v duhu današnji dan. Polagoma so se jele predstave mešati, še sem slišal prijateljevo enakomerno dihanje, potem pa je tudi mene objel Morfej ter me pritisnil na svoje mehko naročje.

(Konec prih.)

svojo moč na svoj poklic obračajo, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodovino živiti primerno okolnostim dotičnega kraja.“

Kolikor vem, niso v Avstriji danes še nikjer tako urejeni naši prejemki, da bi odgovarjali določbam ravnokar navedenega paragrafa, zlasti se bije brez prestanka temu zakonu neusmiljeno v lice na Kranjskem, Goriškem, Primorskem in v Istri. Ako se naše prošnje sploh rešujejo, se rešujejo z malenkostnimi vspehi, a vse peticije, kolikor jih je vložilo vse avstrijsko učiteljstvo skupno na državni zbor in visoko naučno ministrstvo, so ostale do današnjega dneva — žal! — nerešene. Veliko nelogičnost zapazimo lahko v tem, da ne stori država za izboljšanje gmotnega stanja ljudskega učiteljstva ničesar, dasi ima po členu 17. državnih osnovnih zakonov glede šolstva vse pravice najvišje voditve in najvišjega nadzorstva. In tako smo učitelji pol državni, pol deželni funkcionarji ter moramo na ta način služiti nekako dvema gospodoma. Eden je radodaren v ukazih in odredbah, ki napravljajo naše službovanje čim težje, drugi je skop v plačevanju zvestih in vestnih delavcev, kar napravljajo naše službovanje čim neznosnejše. In mi plavamo, da ne utonemo. In zaradi tega, ker nečejjo merodajni faktorji stopiti k skupnemu delu, da bi dali zakonu pravomočnost, da nam ne bi tako jasno sami govorili, da ni tudi zakonov treba vedno upoštevati z dostojno vdanostjo in neupornostjo, je učiteljstvu samemu — ker mu je končno vendarle treba jedi in obleke — nemogoče obračati vse svoje moči na svoj poklic, nego mora paziti — in to vedno in natančno! — da pride kje do kakega postranskega zaslužka, ki mu ugrabi vse tiste svobodne ure, katere bi sicer uporabil v to, da se mu odpočije izmučeno telo in razvedri duh. Tako smo, gospoda moja, kakor stroji, ki jih gonijo v tvornicah dan in noč! Če se stroj pokvari, ga popravijo tisti, ki jim je služil, a če se pokvarimo mi, moramo zdravnika drago plačati sami, če moremo, če ne — čakajmo, da pride zadnja ljubica po nas!

Kakor pa kažejo znamenja, nam bodo vzeli z raznimi odredbami polagoma še ta svobodni čas, ki ga imamo tuintam vzlic vsem postranskim opravilom. Priznavam javno in odkrito in vem, da priznavate z menoj vred vsi, ki ste tu prisotni, da je docela opravičena skrb višjih šolskih oblasti za povzdigo ljudskega šolstva, tista očetovska skrb, ki meri na to, da bi se naše šolstvo povzpelo na idealno višino ter bilo v resnici vsem onim, za katere je, v najvišjo blaginjo. Tako se nam je preosnovalo v zadnjih letih naše nadzornišvo, in če je vox populi tudi vox dei, bodo deželne učiteljske konferencije vzele v pretres tudi naše učne načrte. A eno moram vendarle pripomniti, to namreč, da napravljajo na premmnoge to beganje za popolnostjo vtisk, kakor da hočejo dograditi to velikansko poslopje od zgoraj dol, mesto da bi zidali od spodaj gor. Temelj ustvarja državni šolski zakon. Potem pa pridemo precej mi, ker smo mi tisti, ki presajamo njega dobrote med ljudstvo. Najprej bi bilo treba po mojih skromnih mislih nam zagotoviti pošteno, v zakonu utemeljeno existenco, potem bi smeli z nami tako razpolagati, kakor zahtevajo druge določbe zakonov in odredb. A dandanes ukazujejo, odredjajo, disciplinirajo, nalagajo dolžnost na dolžnost, odgovornost na odgovornost — nas pa ne vpraša nihče: Ali boste vzogli vse to? Za nas se ne zmeni nihče, na nas se ne ozira nihče! Samo

toliko vemo, da smo za delo dobri, samo toliko, da ni plačila za naše delo!

Zato pa je naše stališče v tem pogledu jako težavno. Po naših žilah nekaj mrgoli in vre, v naših prsih se nekaj dviga kakor upor, v naših dušah se nekaj oglašča kakor velik, glasen protest! A za nami stoje naše familije, in tisoč skrbi nam tišči usta, tisoč drobnih in nedolžnih ročic se iztega proti nam, proseč: „Delaj in prenašaj nam za voljo, ker je bolje nekaj, nego nič!“

A če je že tisočkrat zmagala pravica nad krivico, bo zmagala tudi v tem slučaju, če ne bomo držali križema rok, nego če bomo tudi v bodočnosti delali po programu napredka in svobode. S svojim delom smo si že ustvarili lepo stanovsko organizacijo. Naš vpliv raste vključno klerikalnemu rovanju bolj in bolj.

To je priznaval na pr. dr. H. Tuma glede goriškega učiteljstva, pisatelj v „Učit. Tovarišu“ dne 1. listopada 1901: „... Gibanje med učiteljstvom je eden izmed vzrokov, da so se politične razmere na Goriškem razjasnile, kakor stoje danes... Gibanje učiteljstva je torej pravzaprav prisililo dr. Gregorčiča in drugove, da so vstopili v deželni zbor...“ In tako si bomo s svojim prizadevanjem in s podporo svojih prijateljev priborili to, kar nam gre po zakonu. In potem bomo lahko rekli: „Vse, kar imamo, imamo po sebi, in vse to je znak naše krepke življenske sile!“

K sklepu se mi zdi še nekaj potrebno oméniti.

Najvspešnejše deluje človek, bodisi tega ali onega stanu, če je neodvisen od drugih, če najde zaslombe in podpore v vsakem slučaju med svojimi stanovskimi tovariši in v tem, kar je stanovska organizacija ustvarila v podporo svojim članom. V tem pogledu imamo slovenski učitelji že nekaj. Kranjski učitelji imajo svoje vdovsko društvo, vsi v „Zvezi“ združeni učitelji imamo svojo „Jubilejsko samopomoč“, in kadar bo zgrajen „Učiteljski konvikt“ v Ljubljani, bo imelo od njega mnogo koristi vse naše učiteljstvo. Menda pa jih ni mnogo med nami, ki ne bi že večkrat bili v hudih denarnih stiskah. Zakaj in kako — tega mi ni treba na dolgo in široko razpravljati, to je že utemeljeno v našem slabem gnotnem stanju. Tudi to ne bo težko verjeti, da se tudi v največji sili le z veliko težavo dobi denar, a če ga človek dobi, postane v istem trenutku od njega, ki mu ga je dal, kolikortoliko odvisen. Da si docela učvrstimo svoje stališče in se napravimo od vseh strani neodvisne, bi po mojih mislih kazalo, da začne upravni odbor „Zavezin“ pretresati vprašanje o ustanovitvi hranilnega in posojilnega društva za avstrijsko jugoslovansko učiteljstvo, in pri tem naj bi mu služila v vzgled hranilna in podporna zadruga hrvaškega učiteljstva v Zagrebu, ki deluje že nekaj let uspešno in plodonosno!

Ako pogledamo s stališča, na katerem stojimo danes — prijateljski zvezani z vsemi tistimi, ki delujejo za kulturni napredek našega naroda — tja v bodočnost, vidimo pred sabo dobo bojov in naporov. Učvrščeni v boju preteklih let, se ne bojimo bojov bodočih dni, zakaj pod zastavo naše „Zaveze“ stoji odločno, narodno napredno učiteljstvo. In v resne čase stopa impozantno število resnih mož!

Da bo tem mojim besedam dan vsaj krepak zaključek, predlagam v sprejetje nastopne resolucije, katerih utemeljevanje obsejajo moja današnja izvajanja:

1.) Napredno učiteljstvo naj deluje z vsemi pripustnimi sredstvi proti razširjanju klerikalnega, ugledu šolstva in učiteljstvu škodljivega časopisja ter si naj prizadeva, da se širi med ljudstvom o šoli in učiteljstvu prijazno pisane časopisje.

2.) Vodstvo „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ naj stopi iznova v zvezo z ostalimi avstrijskimi učiteljskimi zvezami glede korakov, ki jih je storiti vsemu avstrijskemu učiteljsstvu skupno v dosego končne pravične ureditve učiteljskih službenih prejemkov, katerim bodi v merilo § 55. zakona z dne 14. maja 1869, drž. zak. št. 62, oziroma XI., X. in IX. plačilni razred državnih uradnikov.

3.) Upravni odbor „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ naj začne pretresati vprašanje o ustanovitvi hranilnega in posojilnega društva za avstrijsko jugoslovansko učiteljstvo ter naj o uspehih študiranja tega vprašanja poroča pri prihodnji glavni skupščini. (Viharno odobravanje.)

Vse resolucije so bile onoglasno sprejete.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Borovnice. Dne 19. novembra t. l. je praznoval gospod nadučitelj in šolski vodja Fran Papler 40-letnico, odkar deluje na polju učiteljskega delovanja. Kdor pozna gospoda slavljenca, ki si je že od nekaj kot vsestransko marljiv in vesten učitelj pridobil zaupanje in po svojih osebnih lastnostih tudi spoštovanje in prijateljstvo vseh, ki so imeli priliko občevati z njim, in kdor pozna tudi naš kraj, ki sme ponosno reči, da živi tudi duševno, da se krepko giblje, da napreduje, moral je pač pričakovati, da bo Borovnica storila svojo dolžnost. Lahko pritrdimo gospodu slavljenecu, da ga nobena od slavnosti, ki se jih je v Borovnici vršila že lepa vrsta, ni tako presenetila, kakor ga je ravno le-ta, ki se je priredila njemu.

Gosp. slavljenec je prišel čestitat okrajni šolski nadzornik gospod prof. V. Zupančič, ki je imel slavnostni govor. Izrazite so bile besede, ko je gosp. nadzornik očrtaval življenje in delovanje slavljenčeve, pojasnjeval s podatki razmere in dejstva, ki so kot činjenice posegale v njegovo življenje. Omenil je, da je g. slavljenec učiteljeval v Cerknici in Ratečah, potem v Polhovem Gradcu in od tod je prišel v Borovnico, kjer slušbuje že 27. leto. Spoštovanje do g. slavljenca in priznanje vsega, kar je storil za svoj kraj, izpričuje častno občanstvo, katerega mu je ob njegovi 25-letnici pred dvema letoma podelila občina.

Navzlic slabemu vremenu prišla je gosp. slavljenca počastit tudi lepa družba z Vrhnike, v prvi vrsti gosp. župan G. Jelovšek, ki je, naglašaje v svojem govoru lastnosti, ki dičijo g. slavljenca, proslavljal ga kot iskrenega prijatelja. Vrstili so se potem govori in napitnice njegovih kolegov in kolegij, domači govorniki pa so slavili njegovo trudoljubivost in zasluge za požarno brambo, za sadjarejo, čebelarstvo in